

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Risicomanagement bestaat uit strategisch risicomanagement en operationeel of tactisch risicomanagement (zie kadernota 2020). Het risicomanagement heeft een directe relatie met de doelenboom.

Strategisch risicomanagement.

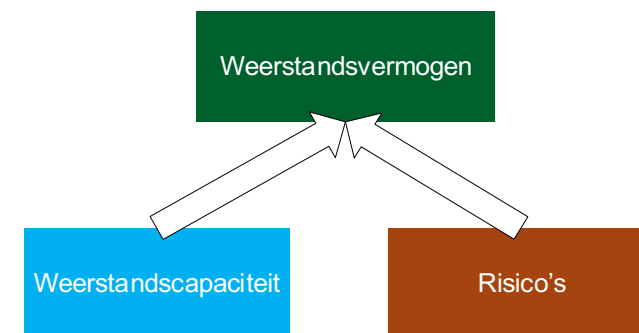
Veenendaal 2040 is het richtinggevende document voor iedereen die bijdraagt aan de ontwikkeling van de Veenendaalse samenleving. Ons toekomstig beleid wordt gebaseerd op deze visie. Dus ook ons strategisch risicomanagement. Veenendaal als leefstad met een sterke regionale binding is de kernboodschap van de gemeentelijk visie en kent 4 thema's:

- Netwerksamenleving;
- (Samen) leven;
- Digitale wereld;
- Duurzaamheid.

In 2020 willen we de risico's die invloed kunnen hebben op het behalen van onze strategie en doelstellingen identificeren en beoordelen. Een juiste risicodialoog wordt hiermee gestimuleerd. Review en herziening helpt ons hierbij.

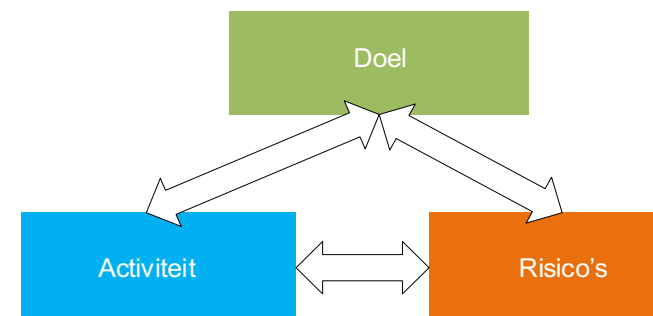
Operationeel of tactisch risicomanagement

Bij operationeel of tactisch risicomanagement worden de diverse risico's gekoppeld aan mogelijke financiële consequenties. Zo kan worden berekend welk beslag op de beschikbare middelen wordt gelegd om de risico's financieel verantwoord af te dekken. Dit komt overeen met het 'oude' risicomanagement zoals we dat in de afgelopen jaren hebben gepresenteerd.

Het weerstandsvermogen wordt berekend door de **beschikbare** weerstandscapaciteit (beschikbare middelen) af te zetten tegen de **benodigde** weerstandscapaciteit (risico's). Verder wordt beoordeeld of er voldoende structurele en incidentele middelen zijn om structurele en incidentele risico's op te vangen.

Doelenboom

Voor 2020 willen we meer gaan sturen op het bereiken van onze doelen, wat we hiervoor gaan doen (activiteit) en welke risico's dit met zich meebrengt. De doelenboom helpt ons om een duidelijkere richting te bepalen waar we naar toe werken en te reageren op risico's.

10.1.1 Weerstandscapaciteit

De gemeentelijke weerstandscapaciteit bedraagt per 1 januari 2020 € 22,4 miljoen en bestaat uit de algemene reserve, de onbenutte belastingcapaciteit, de post "onvoorzijene uitgaven", de stille reserves en een gedeelte van de reserve starters- en blijvers leningen.

De gemeentelijke weerstandscapaciteit op 1 januari 2020 (in miljoenen euro's)

Algemene Reserve	15,7
Onbenutte belastingcapaciteit	4,6
Onvoorzijene uitgaven	0,1
Stille reserves	1,0
Reserve starters- en blijvers leningen	1,0
Totaal	22,4

In de algemene reserve is € 15,7 miljoen beschikbaar voor het afdekken van risico's (incidentele capaciteit). De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt € 4,6 miljoen (structurele capaciteit). Voor onvoorzijene uitgaven is € 0,1 miljoen beschikbaar (structurele capaciteit). De stille reserves bedragen € 1 miljoen (incidentele capaciteit). De eventuele ruimte bij de bestemmingsreserve starters- en blijvers leningen bedraagt € 1 miljoen (incidentele capaciteit). Overigens kan de gemeenteraad alleen bij bijzondere omstandigheden deze bestemming aanpassen.

10.1.2 Risicomanagement

Voor de programmabegroting zijn de risico's die de gemeente loopt geactualiseerd. De omvang van de risico's, inclusief de raming- en bedrijfsvoeringsrisico's, bedraagt € 51 miljoen (€ 56 miljoen 2019). De omvang van de gemeentelijke risico's is vooral gedaald door het lagere DEVO risico (-/- € 2,1 miljoen). Dit als gevolg van het beter presteren van DEVO. Ook het risico in het sociaal domein is lager geworden door de genomen beheersmaatregelen (€ 2,6 miljoen in 2019 naar € 1,5 miljoen in 2020). Daarnaast zijn er nog kleinere mutaties doorgevoerd bij de overige risico's.

In de hiernavolgende tabel is een overzicht opgenomen van de belangrijkste risico's. Het betreft hier risico's waarvan de omvang hoger is dan € 0,5 miljoen of een kans van 50% of meer. De opgenomen risico's zijn allen extern van karakter.

Belangrijkste risico's	Financieel gevolg in miljoenen	Beheersmaatregelen	Kans
De parkeerexploitatie blijft achter bij de prognoses.	€ 0,5 (s)	<ol style="list-style-type: none"> Promotie van Veenendaal via het programmaplan Vitale Winkelstad! Bijstellen van het parkeerbeleid. 	50%
WMO, Jeugdzorg en participatie zijn 'open-eind' regelingen die kunnen leiden tot veel extra kosten.	€ 1,5 (i)	<ol style="list-style-type: none"> Het integraal beleidskader Sociaal Domein Meer prikkels bij de aanbesteding om aanbieders te laten innoveren en transformeren. De regiefunctie versterken om meer grip te krijgen op de kostenontwikkeling. 	70%
Het (al dan niet bewust) lekken van gegevens die geheim dienen te blijven, bijvoorbeeld bedrijfsvertrouwelijke informatie.	€ 0,8 (i)	<ol style="list-style-type: none"> Bewustmakingsactiviteiten. Technische maatregelen. 	90%
De uitkeringslasten stijgen en/of de BUIG-uitkering van het rijk neemt af.	€ 3,7 (i)	Het inzetten van instrumenten om het aantal klanten van de bijstandsuitkeringen niet te laten toenemen.	20%
Bezuinigingen door het Rijk op de algemene uitkering inclusief de extra middelen jeugdzorg 2019 t/m 2021 en de stelpost 'uitkomst onderzoek jeugdzorg'. Door onzekerheid over de omvang van de extra middelen jeugdzorg is het risico op de algemene uitkering verhoogd van € 1 miljoen naar € 1,5 miljoen structureel. (BZK, VNG en provincies, Dixhoorn 8-7-2019).	€ 1,5 (s)	<p>Monitoring ontwikkeling rijksuitgaven omdat op basis van het principe samen de trap op en af de hoogte van de algemene uitkering varieert.</p> <p>De maatregelen in het kader van de transformatie rondom de jeugdzorg en ggz mede gericht op beheersing van de kosten zijn geformuleerd bij het risico "WMO, Jeugdzorg en participatie".</p>	50%
Per 1 januari 2016 is de wet Vennootschapsbelasting (VPB) overheidsbedrijven ingevoerd. Net als bij stichtingen en verenigingen wordt bij gemeenten bekeken welke activiteiten in de zin van de VPB structureel winstgevend zijn. Op basis van specifieke regels – over bijvoorbeeld rente en afschrijving – wordt jaarlijks winst of verlies van elk van deze activiteiten bepaald. Over de totale winst zal het vpb-tarief worden afgedragen. Voor de VPB vormt het cluster grondbedrijf en de relatie met OVO het belangrijkste aandachtsgebied.	€ 1,0 (i)	Doorlichten beleidsterreinen waar VPB geldt. Interne controle. Anticiperen op de invoering.	50%
Financiële tegenvallers bij gemeenschappelijke regelingen	€ 1,0 (i)	<ol style="list-style-type: none"> Risicomanagement verbonden partijen. Toezichtarrangement voor nieuwe verbonden partijen. Actieprogramma Grip op verbonden partijen. 	50%
De verbetering van het exploitatieresultaat van DEVO blijft achter bij de prognose als gevolg van vertraging in de realisatie van het volloopschema van de aan te sluiten woningen op het warmtenet en als gevolg van vertraging in de realisatie van het volloopschema van de aan te sluiten woningen op het warmtenet en als gevolg van prijsontwikkelingen op de energiemarkt.	€ 0,9 (i)	<ol style="list-style-type: none"> Monitoring van de ontwikkeling van het exploitatieresultaat van DEVO en tijdige bijstelling van het businessmodel door DEVO. Verstrekken van zekerheden via hypotheek en pandrechten door DEVO aan de gemeente. Toestemming van de gemeente voor de opname van het variabele deel van de financiering door DEVO. Borgstelling van 50% door de Quattro partijen. 	50%

Vervolg tabel op pagina 119

Belangrijkste risico's	Financieel gevolg in miljoenen	Beheersmaatregelen	Kans
Dienstverleningsovereenkomst met Rhenen wordt vroegtijdig beëindigd.	€ 0,8 (i)	Het aanhouden van een flexibele schil van personeel.	50%
De woningbouw in Veenendaal-oost verloopt trager dan gepland, waardoor extra financieringsmiddelen moeten worden aangetrokken. Dit kan extra rente kosten en aanvullende borgstelling met zich meebrengen.	€ 1,0 (i)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sturen op meer grip op het ontwikkelproces, gronduitgifte en grondexploitatie (incl. kostenbeheersing). 2. Het starten met het plandeel Veenderij verhoogt de grondwaarde en bevordert de gronduitgifte. 3. De private partners in Quattro dragen 50% van het risico indien de grondwaarde op basis van de historische kostprijs lager is dan de externe financiering. 4. De gemeente is vertegenwoordigd in de directie, commissarissen- en aandeelhouders vergadering. 	50%

(i) = incidenteel risico

(s) = structureel risico

10.1.3 Incidentele risico's - incidentele weerstandcapaciteit
Uit bovenstaande risicotabel blijkt dat voor € 10,7 miljoen aan grote incidentele risico's aanwezig zijn. Er is voor € 17,7 miljoen aan incidentele weerstandscapaciteit beschikbaar. (Algemene reserve € 15,7 miljoen, Stille reserves € 1 miljoen en alternatief aanwendbare bestemmingsreserves € 1 miljoen). Er is dus voldoende incidentele capaciteit aanwezig om incidentele risico's op te vangen.

10.1.4 Structurele risico's - structurele weerstandcapaciteit.
Uit bovenstaand overzicht blijkt dat voor € 2 miljoen aan structurele risico's aanwezig zijn. Er is voor een bedrag van € 4,7 miljoen (onbenutte belastingcapaciteit € 4,6 miljoen en onvoorzien € 0,1 miljoen) aan structurele weerstandcapaciteit beschikbaar. Ook hier is sprake van een juiste verhouding risico's – weerstandscapaciteit.

10.1.5 Overige risico's – Programma Aanpak Stikstof
Naast bovengenoemde risico's zijn er ook risico's die (op dit moment) nog onvoldoende te kwantificeren zijn omdat de ontwikkelingen zo snel wijzigen dat een reële inschatting

niet mogelijk is. Dit is het geval bij de PAS (Programma Aanpak Stikstof). Naar aanleiding van een beroep bij de Raad van State is recent de besluitvorming in dit kader ongeldig verklaard. Bij het schrijven van deze begroting volgen de ontwikkelingen zich op. De komende tijd zal duidelijk worden wat dit precies voor de gemeente gaat betekenen. Het is echter te prematuur om hier nu al een positie in te bepalen.

10.1.6 Weerstandsvermogen

Om verantwoord met risico's om te gaan, is het noodzakelijk een buffer (weerstandscapaciteit) te hebben. De benodigde weerstandscapaciteit kan lager zijn dan de omvang van de risico's (€ 51 miljoen) aangezien niet alle gemeentelijke risico's die gesignaleerd zijn, tegelijkertijd zullen optreden. Daarnaast zijn er diverse beheersmaatregelen.

Op basis van de risicosimulatie analyse (Monte Carlo analyse) van het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NARIS) blijkt dat bij onze gemeente een buffer (weerstandscapaciteit) van minimaal

€ 11,1 miljoen (was € 12 miljoen in 2019) nodig is om de risico's verantwoord af te dekken. Met andere woorden: de gemeente kan door het aanhouden van een buffer (weerstandscapaciteit) van € 11,1 miljoen met een zekerheid van 90% (landelijke norm) de aanwezige risico's afdekken.

10.1.6.1 Ratio weerstandsvermogen

De ratio aanwezige buffer / benodigde buffer bedraagt 2. Deze ratio wordt berekend door de aanwezige buffer van € 22,4 miljoen te delen door de benodigde buffer van € 11,1 miljoen voor het verantwoord afdekken (dat is met een zekerheid van 90%) van de aanwezige risico's. Op deze wijze wordt het weerstandsvermogen vastgesteld. In de begroting 2019 bedroeg de ratio 1,8. De stijging van de ratio wordt vooral veroorzaakt doordat het bedrag dat nodig is om de risico's af te dekken is gedaald: van € 12 miljoen (2019) naar € 11,1 miljoen in 2020.

Jaar	Ratio weerstandsvermogen
2020	2,0
2019	1,8
2018	3,0
2017	2,1
2016	1,9
2015	1,6

De beoordeling van de ratio van 2,0 voor 2020 is volgens de systematiek van het Nederlands Bureau voor Risicomanagement 'ruim voldoende'. (*kleiner dan 1 = onvoldoende; tussen 1 en 1,5 = voldoende; tussen 1,5 en 2 = ruim voldoende; groter dan 2 = goed*).

Ter vergelijking: de provincie Utrecht – onze toezichthouder - heeft in 2019 een ratio van 1,56 (2018 1,82) wat ook overeenkomt met de classificatie 'ruim voldoende'.

10.1.7 Conclusie

Ons weerstandsvermogen is gestegen ten opzichte van 2019 door de daling van de totale omvang van de risico portefeuille. De ratio weerstandsvermogen bedraagt 2,0 in 2020 en voldoet aan het gestelde beleidskader dat uitgaat

van een ratio van 1 of hoger. Ons weerstandsvermogen biedt voldoende mogelijkheden om de risico's die we lopen op te vangen.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing	
Beleidsvoornemens	Jaartal
De weerstandscapaciteit dient minimaal de ratio 1 te hebben wat overeenkomt met de classificatie voldoende.	2020

10.1.8 Verplichte kengetallen financiële positie in de begroting

Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing vijf financiële kengetallen moeten worden opgenomen.

Kengetallen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Netto schuldquote	74%	75%	79%	79%	81%	83%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	69%	70%	74%	74%	76%	78%
Structurele exploitatie ruimte	-0,1%	-0,5%	0,2	0,0	0,0	0,1
Solvabiliteitsratio inclusief ontwikkelingen	33%	32%	30%	28%	27%	27%
Solvabiliteitsratio exclusief ontwikkelingen	33%	28%	26%	24%	23%	23%
Grondexploitatie	1,5%	2,1%	0,7%	0,6%	0,6%	0,7%
Belastingcapaciteit	80%	80%	78%	78%	78%	78%

Bron: Gemeentelijke meerjarenbegroting (prognose).

De **netto schuldquote** weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto

schuldwijze zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven.

In 2020 stijgt de gemeentelijke schuldwijze van 75% naar 79%. Een stijging van 4%. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het meerjaren investeringsplan en een dalende omvang van de reserves. Deze tendens zet zich de komende jaren door. Het gemeenschappelijke financieel toezichtkader (GTK 2020) van de Provincie geeft als signaleringswaarde minst risicovol bij bovengenoemde schuldwijze (bron GTK: minst risicovol schuldwijze <90%).

De **solvabiliteitsratio** geeft de verhouding eigen/vreemd vermogen aan en helpt om inzicht te krijgen in welke mate wij in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. In de tabel is de solvabiliteitsratio exclusief ontwikkelingen opgenomen op basis van de meerjaren balans en de solvabiliteitsratio inclusief ontwikkelingen met daarin de volgende uitgangspunten:

- Een begroting kent geen resultaat en een jaarrekening wel (1,6% verschil).
- De verwachte baten vanuit het Ontwikkelingsbedrijf Veenendaal – oost (1% afwijking).
- De mogelijke fasering van de investeringen voor wegbeheer en riolering (1% afwijking).
- Hogere winstnemingen van de grondexploitatie en (0,4%).

Per saldo geven voornoemde ontwikkelingen een positief effect van 4% per jaar. Dit positieve effect van 4% is al in de solvabiliteitsratio inclusief ontwikkelingen opgenomen.

Door de forse investeringen staat het solvabiliteitsratio al geruime tijd onder druk. De monitoring van de solvabiliteit vindt plaats in het treasury comité. Het gemeenschappelijke financieel toezichtkader (GTK 2020) van de Provincie geeft als signaleringswaarde neutraal bij bovengenoemde solvabiliteitsratio (bron GTK: neutraal

solvabiliteitsratio 20%-50%). De solvabiliteitsratio laat een dalende tendens zien, waardoor de ratio richting de ondergrens van signaleringswaarde neutraal gaat. Blijvende aandacht is nodig om de solvabiliteit op een verantwoord niveau te houden.

De **structurele exploitatieruimte** wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Voor de Gemeente Veenendaal geldt dat de structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

Het kengetal **grondexploitatie** geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten. Dit kengetal geeft aan dat de gemeente op het terrein van de grondexploitatie steeds minder risico loopt. Dit komt door het afronden van steeds meer complexen dat zorgt voor een daling van de boekwaarde van de complexen.

De **belastingcapaciteit** geeft inzicht hoe de belastingdruk in de provincie of gemeenten zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De toelichting hiervan is opgenomen in paragraaf G Lokale heffingen.

